

12-dik sz. Marc. 25. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **BUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6	frt — kr.
félévre	3	frt — „
negyedévre	1	frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1866.
 NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
 M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Szentkirályi Mór.“ — „Mily boldog a gyermek...“ (Költ.) *Csepeli Sándortól.* — „A csodálatos kérdés.“ (Beszély.) *Major Bélától.* — „Rákóczy tornya Vááros-Naményban.“ *Myskóvszky Viktortól.* — „Mexikóról.“ *Szokoló Viktortól.* — „A debreceni színház.“ *Szandaytól.* „II. Rákóczy Ferenc fejedelem végrendelete.“ *Thaly Kálmántól.* — „Levél Poroszországból.“ *Békffytl.* — „Egy hét törté-

nete.“ *Vadnay Károlytól.* — Vegyes közlemények. — Ujdonságok. — Irodalom. — Zeneművek. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Szentkirályi Mór.“ — „Rákóczy tornya Vááros-Naményban.“ (Rajz. *Myskóvszky Viktor.*) — „Azték vásári jelenet O-Méxikóban.“ — „A debreceni színház.“ (Fénykép után rajz. *Stuhlmüller.*) — „Nemzeti muzeumi kép Barabás-tól.“ (Licskó fényképe után rajz. *Rohn.*)

Ujdonságok.

—v.— (A képviselők házának márc. 17-dikei ülésén) mindenek előtt ismét néhány 'erdélyi képviselő megbízó levelét mutatták' be. A kérvények közül megemlítjük, hogy egyik torontálmegyei község szabad dohánytermesztést kér. Ezután az igazolási bizottmány nyújtotta be jelentéseit, *Rajner Pál* pedig a jövő havi költségvetést, mely az erdélyiek napidijai és szállásbérein kívül 85,880 ftot tesz. — Az orszgy. naplót bíráló bizottmányhoz gr. Rádai Gedeon indítványára az erdélyiek közül még 6 tagot fognak választani. — A horvát küldöttséggel érintkező magyar küldöttségre vonatkozólag azt indítványozza *Deák Ferenc*, hogy az is 12 tagból álljon, melyhez a főrendek aránylag válaszszanak maguk közül; e küldöttség tagjainak pedig csak elvi utasítások adandók, t. i. 1. hogy az ország területi épségére ügyeljenek; 2. hogy Magyarország koronájától a magyar koronaországok el ne szakíttassanak s 3. hogy a mit a küldöttség tisztába hoz a horvát küldöttséggel, csak akkor lesz kötelező erejű, ha a képviselőháznak bemutatja véleményét s az országgyűlés azt elfogadja. Ez indítvány határozatkép elfogadtatott. — Felolvasatott Szerémszégének a szerb nemz. congressusra vonatkozó s az országgyűléshez intézett kérvénye, mely *Deák Ferenc* indítványára kinyomatván, a kérvényezési bizottmányhoz tétetik át véleményadás végett. A nemzetiségi kérdésekre vonatkozólag benyújtott indítványt *Kubica Pál* rövid beszédben indokolja, melyre *Deák Ferenc* megjegyzi, hogy nem lenne célszerű erre is 30 tagu bizottmányt választani, miután annyi az elintézendő fontos tárgy s így a megválasztandó bizottmány, hogy üdvösb lenne egy oly bizottság választása, mely az egyes bizottságok alakítására tervezetet dolgozna ki, s így a nemzetiségi bizottság alakítására vonatkozó indítvány különben elvileg elfogadtatván, addig felfüggesztetett. — A márc. 19-dikei ülésen a felirati javaslat felolvasása után az összes képviselők, a jobb oldal néhány tagja kivételével, (kik közt a barsmegyei *Keglevich István* grófot is ki lehetett venni), felállott s fennhangon sürgette elfogadását, mire *Bartal György* hosszú beszédben a felirat némely rövid pontja irányában fejezte ki aggodalmát. Erre 21 képviselő névszerinti szavazást sürgetett, mi megtörténvén, kitünt, hogy a felirat ellen egyetlen, még *Bartal* képviselő sem szavazott. A részletes tárgyalás is azonnal megkezdődött, de ezen hamar keresztül mentek, mert egy-két szó- és sajtóhiba változtatása után a feliratot az egész ház változatlanul, részleteiben is elfogadta. — A 20-dikai ülésen felolvasták *Hrabovszky Zsigmond* helytartó-

tanácsos lemondási levelét, kinek megválasztása ellen vizsgálat folyt, azonban *Hrabovszky* kéri eddigi napidijait. — Az új feliratot a ház *Deák Ferenc* indítványára azon jegyzőkönyvbe iktatandó óhajattal küldi át a felsőházhoz, hogy örömmel venné, ha ezen feliratot a méltóságos főrendekkel együtt és egyetemesen terjeszthetné Ő felségéhez; ezután egy indítványt tett le *Deák F.* a ház asztalára ama 12 tagu bizottmány tárgyában, melynek feladata leendő az egyes tárgyak bizottmányaira nézve javaslatot készítenie. Az egyes bizottmányokhoz utasítandó tárgyak: az erdélyországi viszonyok iránt készítenendő törvényjavaslatok; a municipális és községi ügy; — a választási törvények átvizsgálása; a polgári büntető, váltó-, kereskedelmi és bányacodificatió; telekkönyvi ügy; a vallás- s közoktatási ügy, különösen a népnevelés; a vasuti, iparvállalati, egyesületi törvények; a nemzetiségek iránti törvényjavaslat elkészítése és a ház szabályainak átnézése. — A 21-dikei ülésből *Dimíttrievics Milos* jegyző átvitte a föliratot a felsőházhoz, hol az, a közbejövő husvétüi ünnepek s a n. e. görögök ünnepei miatt csak ápril 16-án kerül tárgyalásra. Megemlítjük itt még a felsőház ugyanazon napon tartott üléséből, hogy ez a horvát küldöttséggel érintkező 12 tagu magyar küldöttségbe négy tagot: gr. *Majláth Antalt*, gr. *Széchen Antalt*, *Szögyényi* fehér- és *Jankovics László* somogyi főispánokat választotta; a mult napi jegyzőkönyvben pedig kimondatott a felsőház újra rendezésének szüksége.

— (A képviselőház márc. 22-dikei ülésében) b. *Majthényi*, a felsőház jegyzője, a főrendeknek a horvát ügyben küldött határozatát nyújtá át az elnöknek, melynek fölolvása után, az állandó igazoló bizottmány jelentése vétetett elő s több erdélyi képviselőt az igazoltak sorába igtattak. Most a horvát ügyben, a különféle bizottmányok működése iránt határozandó bizottmányokra, s a naplóbíró választmány kiegészítésére történt meg a szavazás. A hnsvétüi ünnepek végett a ház *Deák Ferenc* indítványa folytán nyolc napi szünidőt határozott el, t. i. már: 28- ápr. 4-ig. Végül *Kubica Pál* a kérvényi bizottmány részéről tett több jelentést, melyekből megemlíthetjük, hogy a szakértők által 34,905 frtra becsült *Edelspacher*-féle érem- és pénzgyűjteménynek a muzeum számára megvételét ajánlja.

— (*Császárné ű Felsége lakosztályait*) a budai várpalotában közelebről tetemesen kibővítették, s most már az előszobából egyenesen a várkertbe juthatni.

Második évi folyam.

12. szám.

Március 25. 1866.

Szentkirályi Mór.

A jelen országgyűlés annyi kiváló erejű nevezetessége között, Szentkirályi Mór a többek közt széleskörű tudománya, éles elméje és tiszteletreméltó multjánál fogva egyaránt a feltűnőbbek egyike; élet- és jellemrajzának vonásai tehát, bár vázlatosan adva is, olvasóink érdeklődését szokatlan mértékben magukra vonhatják.

Született 1809. márc. 2-án; apja a hétszemélynök Szentkirályi László volt. Pesten tanult és a pesti egyetemen 1829-ben jogtudor lett. Aztán utazást tett külföldön, hol a német egyeteme- ket látogatta. Hazatérve Pestmegyének előbb főjegyzője, majd alispánja s híres országgyűlési követé lett. Mint alispán és bíró igazságszereteért tiszteltetett; míg kedélyes egyénisége s genialis eredetisége a legérdekesebb emberek so-

rába helyezék. Az irodalomban is föllépett, s kivált a Pesti Hirlapban az „Ósiség“ fontos kérdéséről közölt cikkei nem közönséges hatást idéztek elő.

A pestmegyei gyűléseken már kitűnő tehetségnek mutatkozott; az 1840 és 1848 közti időszakban pedig a szónoki s törvényhozói nevezetességek sorában állt.

1840-ben ott látjuk őt a szólás- szabadsági sérelmek előharcosai közt, s ez idő óta alig volt követ, ki több általános törvényhozói kézsúltséggel vett volna részt a haladási elvek fejtegetésében, terjesztésében s az eszmék előkészítő vitatásában, mint

Szentkirályi Mór. (Borsos fényképe után.)

Szentkirályi. Egyike volt ő azoknak, kik az egész követi kar helyett dolgoztak. Mint jegyző kitűnő, s a törvényjavaslatoknak jeles formulázója. — Legkedveltebb tárgyát a forradalom előtt a váro-

sok ügye képezte. Abban látta kezdetét az átalakulásnak, úgy tekinté azt, mint az első lépést az érdekegység felé, melyet elérve, a népet lassankint bevezetheti az alkotmány sáncaiba. E tárgyra igen sok időt szentelt, s szeretettel, sőt szenvedélyesen küzdött a kérdés nehézségeivel. Szónoklatának ereje az éles elméjü, finom boncolásban rejlett. Előadása főleg észhez szóló, taglaló, vitató, mely értelmez, körülír, különböztet, okoskodik, cáfol és meggyőz. — Egyéniségének, szónoklatának találó és kimerítő jellemzését adja Csengery Antal a „Magyar szónokok és státusférjak könyvében.“ — Mint egy fölegyenesedett gondolatjel áll előttünk, — úgy mond — nyugodtan, hidegen; a kiülő nagy szemek azonban élénken tükrözik elő a lélek és szív benső működését. Hangja éles, metsző, de azért nem kellemetlen. Bizonyos magasabb nézpontra emeli a kérdéseket, honnan minden elágazásaikban, összefüggéseikben láthatók. Beszéde kezdetén eszméket keres és állít föl, mint elismert igazságokat s azok körül rendezí okoskodásai táborát. Ha azonban vitáz, cáfol, olykor lázas izgatottság fogja át, s ilyenkor hideg, mélyen ható guny, metsző él költözik szavaiba. A mily éles a bírálatban, oly méltányos az ellenfél okoskodásainak felfogásában. Olykor levelenkint szedett egész beszédet, mint fűvész az elemzett virágot, vagy egy jól talált körülírással, értelmezéssel oldotta meg a kérdést. Az értelmezésről rendszeren áttért az osztályozásra, különböztetésre. S gyakran annyira elmélyedt apró részletekbe, hogy az eszmék tömkelegében elveszté a fő fonalszálát. Ha több részre osztá beszédét, nem ritka eset volt, hogy az első rész kimerítő vitatása közben megfeledkezett a fölosztás többi főrészeiről, s ilyenkor néha szomszédjától kérdezé, hogy miről kell még

szólnia. Néha úgy tetszett, mintha beszéd közben születnék agyában a meggyőződés; mintha önmagát s nem a közönséget volna feladata meggyőzni; de minél nagyobb benső harc eredménye volt nála a meggyőződés, annál erősebben ragaszkodott hozzá. Valódi eleme volt a parlamenti vitatkozás; beszédei teljesen bevezett kerek egészektől alkottak, stb. — Szentkirályi e szellemi tulajdonságoknál fogva, melyekhez könnyen folyó, a jellemző kifejezést rögtönzéseiben is feltaláló előadás, rendithetlen szilárdság, s a meggyőződéssel átkarolt reformügy őszinte szeretete párosult, az ellenzéki követek legkitünőbbjei közt foglalt helyet, több országgyűlésen.

1848-ban azonban csakhamar ellentétben érte magát a naponkint nagyobb tulnyomóságra emelkedett eszmékkel. Ő, a megfontolt vitatás embere, nem oszthatá az igazgató politika vérmes reményeit. Ellentétbe jött pesti követtársával, Kosuth-tal, s Pozsonyt és az országgyűlést elhagyá. Későbbben táborba szállt a felkelt rációk ellen, mint tábori országos biztos, de innen csakhamar visszatért. 1848 vége már teljes visszavonultságba találta.

A forradalom lezajlása után, az absolutismus évei alatt az orvosi tudományok tanulásában keresett szórakozást. Bár anyagi helyzete nem kényszeríté rá, vastürellemmel adta magát e szakpályára, melyen tudori oklevelet nyert, s mint hasonszenvi orvos gyógyított.

Mult év folytán, az országgyűlés kihirdetésekor végre elérkezettnek hitte az időt, visszatérni a közélet küzdőhomokjára, s Pesten a Józsefvárosban követjelöltül lépett föl, a hol rendkívüli többséggel megválasztatván, a Deák-párt nézetei mellett küzdve, ismét régi erejében tünt föl a jelen országgyűlésen, melynek egyik disze.

Oly boldog a gyermek...

Oly boldog a gyermek! egymagán eljátszik;
Kora virradattól késő éjszakáig
Pillangószárnyain röpked, s elszáll lelke
Virággal, gyümölcsessel rakott édenkertbe.
Szívében még minden vágy, s érzés csak eszmény,
Az anyag még nem vett erőt gyenge lelkén.
Arany, ezüst, gyémánt — előtte nem érték.
E nagy tudományhoz, kicsiny ő — nem ért még!
Mi sok bölcseset kizár a paradicsomból...
Csak az eszménynek él: teremt, alkot, rombol.

Nem érzi, hogy szomjas; felejtí, hogy éhes,
Oly játszva s kitartón lát kedves művéhez.
S ha kész: — jutalma egy mosolygó pillanat,
Egy angyal öröme nem szebb s ártatlanabb.
Nem kérdezi mit ér, vásáron hogy kel el?

Nincs ára, mi gyönyört érez e kis kebel!
S ha a szellő rezzen, egy durva kéz mozdul,
S széthull az alkotmány: szemébe köny csordul.
De nem jajveszékél, nem esik kétségbe:
Egyet gondol — s szebbet alkot még helyébe!

Kedves kis arcáról úgy hull a veriték,
De telhetlen vágyak még nem keseríték.
Érzi, a munka még édes, míg játszva foly.
Gyötrőn nem álmodik hirnév csillagiról.
A nap nyugszik, s a csend váltja fel a zsiabjt.
Meggzólal és hívja az esti kis harang;
Fölrezzen, és édes jó anyjához siet...
S imára téve a két munkás kis kezét:
Mit édes anyja mond — elmondja az imát!
S aztán az angyalok mosolygnak álmin át.

Csepeli Sándor.

A csodálatos kertész.

— Beszély. —

(Vége.)

— Ha valamit szólsz abból, a mit láttál, — mondá Denge Laci Kovács Ferinek, — olyan bizonyos, hogy kitekerem a nyakadat, mint hogy egyetlen fia vagyok az atyámnak.

Nem annyira e fenyegetés miatt, melyet a finom világfi megvetett, mint inkább azon félelem miatt, hogy elvesziti Laci barátságát s ezzel együtt az ingyen ebédeket, jó szivarokat, a kocsiztatást és kártyabeli reménységeket: Kovács Feri hallgatott, mint a nyul.

A történet nem jutott köztudomásra, s így Darnayné ő nagysága sem tudta meg. Nagyon természetes, hogy a kiknek házában ily botrány történik, azok legkésőbb szoktak róla értesülni.

A kegyes asszonyság igen megszerette új kertészét. Valóban csodálatos kertész volt az.

Egyszer levele érkezett a postán, s minthogy a leveleket mind együtt szokták kihordani az állomásról, a nagyságos asszony kezei közé került.

Annak ez volt címe:

„Hascheni báró Dörner Henrik műkertész urnak özv. Darnay Ferencné ő nagyságánál.“

S jött egyenesen Poroszországból. Henrik atyjának egy barátja írta, a kivel az atya s aztán a fiú levelezésben állottak némi családi ügyekben.

Ő nagysága majd összerogyott ámultában. Tehát nem volt agyrém, nem volt mese, hogy ez egy átöltözött herceg!

Ő nagysága ez időtől kezdve egészen más szemmel kezdett kertészére tekinteni, mint azelőtt. Gyakran lejárt a kertbe, a mi egyébiránt a kert iránti szenvedélyével is indokolható. Hanem az aztán nem igen indokolható, hogy mindannyiszor szóba állott a kertésszel. Igen barátságosan beszélgetett vele. Henrik udvariasan felelt kérdéseire, s mindennap jobban és jobban megnyerte tetszését.

Henrik szinte alig tudta e szerencsét magának megmagyarázni. Nem érté a változás okát. Hajlandó volt hinni, hogy legelőször látott roszul, midőn ezt az asszonyt gögösnek ítélte. Hiszen ez egy igen nyájas finom asszonyság!

Az anya példáját lassan-lassan követte a leány, bár ő nem tudta meg, hogy Henrik báró, de más indítá büszkesége levetkőzésére. Utóvégre a sziv ellen nem lehet küzdeni, az követeli magának jogait.

Mentegetjük hősünket, hogy ő nem tett egy lé-

pést sem e változás előidézésére. A bárónő kérdésére egyszerűen előadta, hogy ő bizony báró, nem tagadhatja, hanem nem akar címével élni. A leánynyal alig beszélt háromszor. Hanem az a tavaszi nap sugaraitól megdicsőített alak, azok a leskelődések ott az ablak fehér függönyei megett s aztán az a jelenet a kertben mindent elvégeztek az ő segélye nélkül is.

Mintegy három hónap múlva ő nagysága azon örvendetes hírrel lepte meg leányát:

— Denge Laci megkérte kezedet!

Auróra halotthalaványan fogózkodott meg egy székben.

— No, ne ijedj meg. No, gyermekem, Auróram, hiszen nem kell hozzá menned, ha nem akarsz. Nem mégysz hozzá?

Auróra zokogva borult anyja keblére.

— Én nem megyek férjhez soha! — fuldoklá.

— Nono, ne oly hevesen! mosolygott ő nagysága, szép leánya fényes fürteit simogatva, — már hogy ne mennél?! Aztán hát miért ne mennél?

Auróra zogokott egy darabig; aztán fáradtan nyögé:

— Mert én szerencsétlen vagyok! mert énnékem jobb volna meghalni! mert én meggyaláztam családnunk nevét.

Ő nagysága kezdett megijedni.

— Hogyan? — kérdé.

Auróra bágyadtan suttagá:

— Mert én szeretek, anyám.

— Ugyan kit?

Auróra gondolkozott egy darabig, hanem aztán megmondta. Jó gyermek volt, nem tudott anyja előtt titkolózni.

— Henriket.

— Ki az a Henrik, mi az a Henrik?

Ő nagyságának nem jutott hirtelen eszébe, hogy a kertészt hívják Henriknek.

Auróra megmondta, hogy ki és mi az a Henrik, s e közben arcát büszke szégyen pirja önté el.

— A kertész!

E szó sokkal kevesebb hatást tett ő nagyságánál, mint a hogy Auróra félté.

Térdre rogyott anyja előtt, s kezeit tördelve kiáltá:

— Oh, taposs el engem anyám! taszits el magadtól! méltatlan lettem hozzád, de nem tehetek róla, szerencsétlen vagyok.

Ő nagysága kegyesen fölemelte. És eközben nem látszott valami nagyon haragosnak, sőt mosolygott is.

— Nyilatkozott? — kérdé.

Auróra bámulva nézett reá.

— Nem, anyám! — rebegé meglepetve.

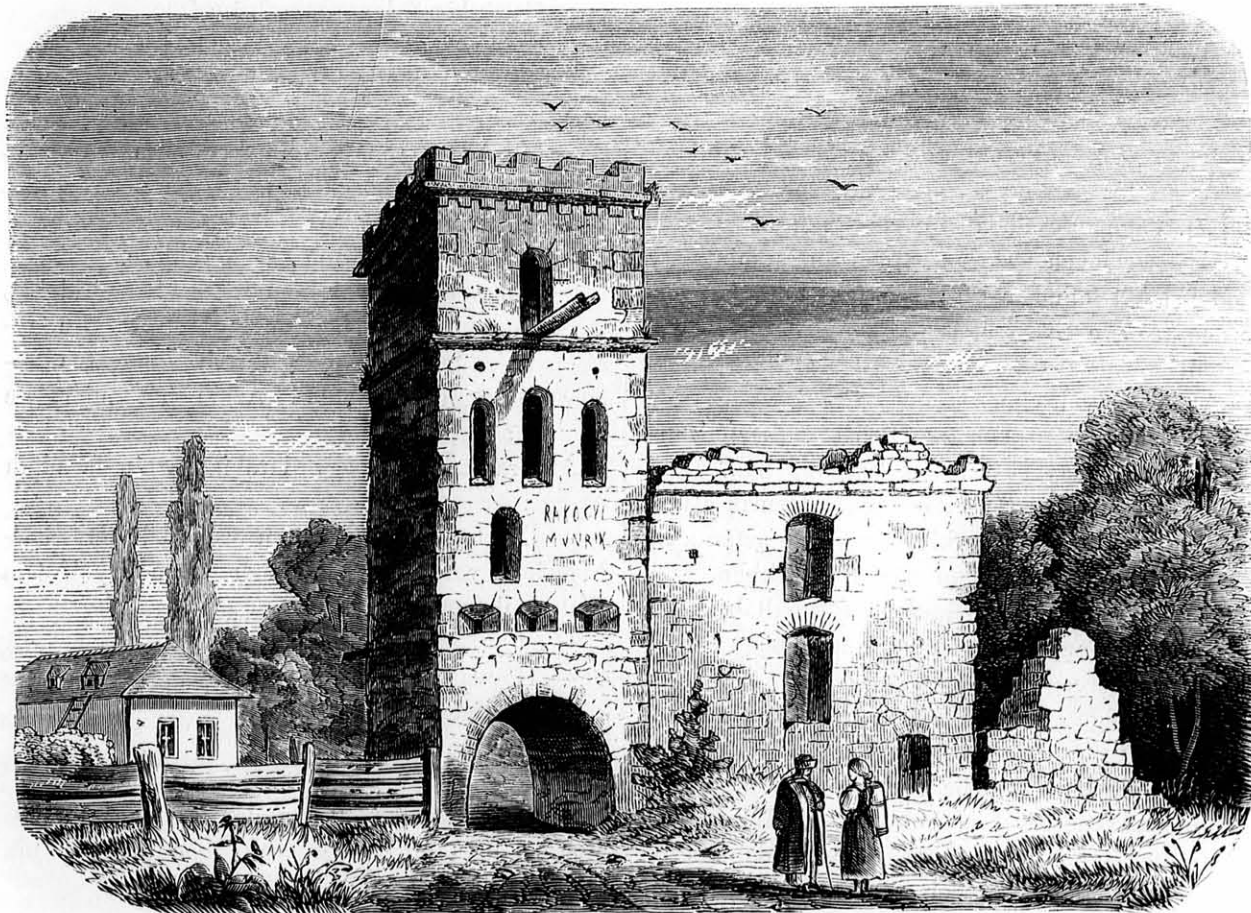
Szegény gögös gyermek, azt hitte, az is halálos bűn már, hogy ő szereti.

— Az igen szép és nemes tett volt tőle, — mondá ő nagysága. — Meglátszik a faj rajta. Na ne búsulj, leánykám, majd igyekezni fogok Denge Lacinak úgy adni kosarat, hogy meg ne nehezteljen;

nitani, hogy ő, a szegény mesterember gazdag örökös után törekedett. Pedig szerette a büszke gyermeket, majd meghalt érte; de elválasztá tőle a vagyon.

— Ő nagysága másképp fogta fel a dolgot, kivált, mióta megtudta, hogy Henrik báró.

Szobájába hívatta Henriket. Hősünk nem tartott vadászatot a gazdag örökösre, de nem lett volna méltó, hogy e történetet írjuk róla, ha el nem fogadta volna, a mit két kézzel kínáltak neki. Valószínű, hogy őszintén beszéltek ő nagyságával s akkor állapíták meg a tervet, mely sze-

Rákóczy tornya Vásáros-Náményban. (Rajz. Myskovszky Viktor. Lásd szövegét a 181. lapon.)

ebben a másik dologban pedig csak türelem! nem kell kétségbe esni.

Auróra dörzsölé szemeit, mintha álmodnék. Nehéz, kétségbeejtő szidalmakat várt s ime, biztatás! Boldogan tért szobájába.

Bizony jó volt, hogy ártatlan gyermeked szive, mely fájt, hogy anyja előtt már hónapok óta titka van, kényszeríté őt, hogy álszemérmén és gögön erőt véve, nyilatkozzék, mert másképp nem tudom, hogyan történt volna mindennek ily jó vége. Hősünk ugyan egy lépést sem tett volna, még ha a szive meghasad is, melyből azt lehetett volna gya-

rint jelen szerény novella befejeztessék.

Egyszer csak a csodálatos kertész eltűnt a darnai navarból. Utána néhány napra a család is elutazott. Valamelyik felső-vidéki fürdőt látogatták meg.

Egy hónap mulva visszatértek, örömben, boldogságban uszva. Auróra férjhez ment; férje velük jött, báró Tövisi Henriknek hitták. Darnayné kivivta, hogy nevét megmagyarítsa s a letett bárói címet viselje. Viselte is aztán.

A faluban az érdeklettek, Denge Laci és Kovács Feri urak, csak későre tudták meg, hogy báró

Tövisi Henrik nem más, mint az egykori Dörner Henrik.

Kovács Feri gúnyosan felvonta vállait. Ezzel hizelegni akart nemes uri barátjának.

— Phü, be nagyra vannak vele, pedig csak egy kertész.

Denge Laci a jelenetre gondolt, a szép tavaszi

napon, a rózsató mellett, s volt annyi igazságérzet benne, hogy megjegyyezze:

— Az ám! hanem csodálatos kertész. Régen mondtam én azt, hogy valami átöltözött herceg, gróf, vagy báró.

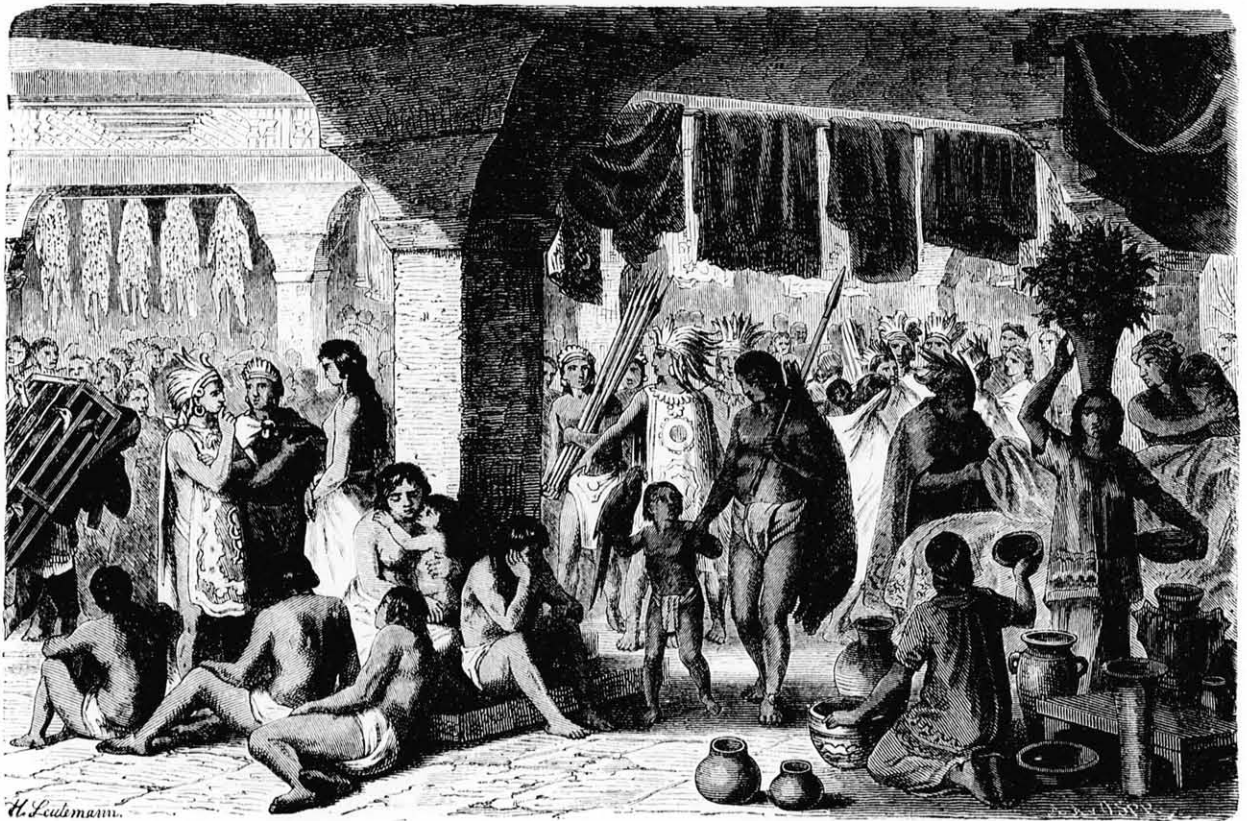
Soha sem tudta elhinni, hogy nem Auróra szép szemeiért bujt a kertészruhába. *Major Bélu.*

Rákóczy tornya Vásáros-Naményban.

Vásáros-Namény mezőváros, Szathmár-megyében a Tisza balpartján feküdvén, esinos házaival, templomával, de különösen a mellékelt képen lát-

a torony előtti hidon keresztül lehet a vár udvarába jutni.

E várrom legjobb fenntartott része a négyszeg-

Azték vásári jelenet Ó-Mexikóban. (Lásd szövegét a 183. lapon.)

ható régi várromjával szép tájképet nyújt a szemlélőnek. — E várrom régiségénél fogva megérdemli, hogy azt közelebbről is — mint Namény egyik történeti nevezetességét — megtekintsük.

Ezen rom a város déli részén, lapályon emelkedik, és a mint még jelenleg ki lehet venni, mély sáncárokkal körülvett várerősség lehetett, melynek azonban most csak megmaradt tornya, s a déli oldalához hozzá épített várépület falrészének romjai láthatók. — A sáncárok e várromot négyszögben veszi körül, s miután annak medre mélyebben fekszik a közel folyó Tisza vízfelszínénél, azért jelenleg is mindig el van látva vízzel, úgy hogy csak

letü torony, melynek oldalai a négy világtáj felé tekintenek. Több emeletből áll, melyek félkörűek és ablaknyílások által világíttatnak meg; a torony felső része (koronája) rovátkos párkányzattal van ellátva, s ez, valamint a torony egyéb részei is kezdetleges idomuak.

Hogy ki építette, vagy ki birta e várat? azt a történeti adatok hiánya miatt, — nem tudhatni; a főbejárás felett, a falon észrevehetni ugyan egy latin felírás nyomait, de azok oly esekélyek, miszerint a felírást elolvasni lehetetlen; egy helyen ugyan a RACOCZY név még olvasható, s talán ezen felírás következtében, vagy hagyomány után

a nép ezen romot mai napig is „Rákóczy tornyának“ nevezi.

Meglehet, hogy e vár Rákóczyé volt, s az akkori háborus időkben nem csekély szerepet játszott, annál is inkább, mert az innen nem messze fekvő Kis-Várda város vidékén szintén hasonló vár romjai láthatók, hol a hagyomány szerint II. Rákóczy Ferenc gyakran összejött hiveivel.

E torony déli oldalán egy épület romjai láthatók, melyen még a fenmaradt falakban egyes ablaknyílások jól kivehetők; itt lehettek régentén a

tulajdonképeni lakosztályok, miután azok válaszfalai — bár düledékekben, — de még jól látszanak.

Jelenleg e rom, valamint a közelfekvő épületek és kertek az Ullmann-család birtokai, és az udvar egyik épületében posta-hivatal van.

A torony emeleteinek boltozatjai sokat szenvednek a hiányos tetőzetten keresztül ható nedvességtől, s valóban célszerű volna legalább a tornyot új tetőzettel ellátni, s így azt a végső pusztulástól megmenteni.

Közli: *Mykóvszky Viktor.*

M e x i k ó r ó l.

II.

Négy folyó, vagyis inkább hegyi patak — mik olykor rohamosak lesznek, — szakadt a belső mexikói tóba, mely utóbbi alig 12 — 16 láb mély, míg némely helyen oly rendkívül sekély (alig 3 láb), hogy Cortez postahajói utóbb körül sem járhatták a várost.

A hódítás idejében három hatalmas, kőből készült töltés szolgált védszerűen a habok ellen. A délin a spanyolok vonultak be, egy másik éjszak felé vezetett, míg a mintegy két mérföld hosszú tlakopáni gát a nyugati szárazfölddel kötö össze a szigetvárost.

A széles főút, a déli töltéstől kezdve, egész hosszában ketté szelé a várost, s az azték kertészet, mely a diszépületek sokaságát számos, szemgyönyörködtető virágtérrel tarkázta, itt fejté ki teljes pompáját. A nagy közlekedési vonalnak csak két kapuja volt, mindegyik a száraz föld felé, tíz láb széles felvonó hiddal, mely alatt a víz folydogált. Hasonló, de csak gerendákból összeillesztett, s azért könnyen el is távolítható hidak, a közlekedés enyhítésére, a városban is nagy számmal voltak. A csatornákon méhserény élet s mozgalom uralkodott. Átszegdelték azok a várost minden irányban. Néhány keskeny köúttal volt szegélyezve gyalogolók számára, s adószedők felügyelete alatt állt, míg mások a tömördek csónaknak kikötőhelyül szolgáló öblök által valának a főutakkal összeköttetésben. A vízi járművek számát, melyek a forgalmat a nagy tavon s környékén közvetítették, egykoru írók 30,000-re, sőt 50,000-re is teszik.

Mexiko, mint már megjegyeztük, a főnökök székvárosa volt, kik az év egy részét ott töltötték, nemkülönben Tezkuko és Tlakopán uralkodóinak szolgált időnkint tartózkodási helyül, mint kik a főhatalom gyakorlatában, legalább névleg, résztvettek. Lakóházaik alacsonyok voltak (csak itt-ott

kétemeletesek), de annál tetemesebb kiterjedésűek. A barbar fényűzés bizonyos jellegét viselték magukon, birtokosaik rangjához és állásához mérten. Alakjuk többnyire négyszögű volt, a kapuk és csarnokok diszes porphyr- és jaspis-foglalványokban, s az udvaron rendszerint szökőkút állt, mely kristálytisza vízával kellemes hűvöset terjesztett. A polgárság házai kőalapokon nyugodtak, vályogoldalakkal s ezeken szarufákkal. Az utcák, mint minden mexikói városban, szűkek és kicsinyek, s csak itt-ott szélesek és hosszúak. A tisztaságról és jó levegőről lelkiismeretes rendőrség gondoskodott. Mondják, hogy csak a sepréssel s öntözéssel ezer ember foglalkozott. A víz, a sós tó közelléte miatt, sok helyütt igen sós volt. Az ivóvizet a mértfödekre eső Csapoltepekről, vagy „sáskahalomról“ kellett a városba vezetni. Hol a vízvezeték hidakon vitt keresztül, a hidakban nyílások hagytak, úgy hogy az azok alatt elvonuló csatornák a vizet felfoghatták, s a város minden részébe tovább vezethették.

Montezuma sokat tett a város szépítésére.

A császár mind benn, mind a városon kívül többféle mulatóhelylyel bírt, melyek egyenkint valamely meghatározott nemű élvezetnek valának szentelve. Az egyiknek finom jaspisból álló terrasza oly kertbe vezetett, melynek látnivalói az európaiak csodálkozását kelték fel. Figyelmüket legfőképp a híres császári menageria kötö le, egy kiterjedt állatkert, tele víztartókkal, kalitkákkal, vad és szelid állatokkal.

Montezuma házi élete környezete bizarr fényével azonos vonalon állott. Annyi nőt tarthatott, mint egy ázsiai szultán. Külön szobákban laktak, s mindenük volt, mi az akkori fogalmak szerint a kényelemhez s jólléthez tartozott. Idejüket női foglalkozással, szövéssel és kötéssel töltötték. Különösen értettek a tollrakművek (mozaik) készítésé-

hez. Viseletük illedelmes s idős asszonyok felügyelete alatt álló volt.

A palota számos fürdőhelylyel birt. Montezuma naponkint legalább egyszer megfürdött, s ruháját négyyszer változtatta. Sohasem öltött föl egy ruhát kétszer, hanem kísérőinek ajándékozta. A csarnok és előtermek a nemesek sokaságával voltak folyton teli, kik egyszersmind a testőrség bizonyos nemét képezték uralkodójuk körül. Köztök az állam s az uralkodó biztonságának kettős céljából nem egyszer a főnökök fiait leheté látni, kik mint tűszok tartóztattak vissza.

A császár mindig egyedül étkezett. Asztalán száznál több étel állt, melyekből a legkedveltebbeket válogatta ki. Különös nyalánkságkép olykor gyermekhúst is tettek volna eléje! Az ételek a legkülönfélébb módon valának készítve, miután az aszték szakácsok művészetük titkaiba mélyen be valának avatva. A császár divánon ülve, ebéd kezdetén nemesei által szolgáltatott fel magának, utóbb válogatott szépségű leányok vevék át tisztíték. Hogy személye a csöselék tekintete elől fedezve legyen, étkezés alatt mozgó fallal vetette magát körül. A tálak alacsony, finom gyapjuszövettel fedett asztalra hordattak fel. — A tálak a csolulai fazekasművészet legfinomabb termékei voltak. A császár aranyterítke csak vallásos ünnepélyességeknél került szem elé. — Az éttermet esténkint gyantás fák világították meg, melyek kellemes illatot s valószínűleg sok füstöt is terjesztének. Az étkező asztalon sütemények s más édességek álltak, miknek készítéséhez az aszték szakácsok igen jól értettek. Az uralkodó kedvenc itala a csokoládé volt, mit arany csészében arany kanállal nyújtották neki át. Annyira szerette e fűszeres italt, hogy naponkint több kannával tettek eléje. Midőn császári étvágját kielégítette, ezüst cinmedence tétetett eléje, mert az aztékek, mint már említők, sokat tartottak a mosakodásra. Erre két szolgáló pipákat hozott elő, gazdagon aranyozott szárakkal. Füstölés alatt bohócok, szemfényvesztők, alakoskodók stb. mulattaták a császárt. Könnyűségük és ügyességük páratlannak tartatott. Olykor meglegedett udvari bolondjával is, kiről azt állítá, hogy tőle többet tanulhatni, mint a bölesektől, mert elég bátor, mindig igazat mondani. Máskor a nők kellemes táncában gyönyörködött, vagy a dalnokok énekére figyelt, kik lassu, ünnepélyes ütenyekben híres aszték harefiak hőstetteit, s az ő győzelmes hadjáratait hirdették. Egy darabig ekkép szórakozván, nyugórát tartott, mert e tekintetben oly pontos volt, mint akármely spanyol. Fölbredésekor ki-

hallgatási órákat adott. A belépők, barmily magas rangban álltak is, ruhájukon durva köpenynyel, szemeiket lesütve s meztláb köteleztettek a fejedelem előtt megjelenni. Kihallgatás után, arccal az uralkodó felé fordulva, alázatosan vonultak vissza. Teljes igazsággal kiáltott fel Cortez: „nincs a világon udvar, mely a szertartásokra ennyi súlyt fektetne!“

Midőn a spanyolok az oszlopcsarnokokkal körülvelt főtérhez közeledének, elbámultak a járókelek tolongó sokaságán, s még nagyobb lön meglepetésök a piac megpillantásakor, mely háromszor oly nagy volt, mint Salamanca híres piaca; voltak itt kereskedők Anahuak (a mexikói állam) minden részéből, aranyművesek Azkapozalkóból, fazekások s ékszerárosok Csolulából, művészek Tezkukóból, bőröket és szücsmunkákat hozó vadászok Khilotepekből, halászok Kuitlahuakból, gyümölcs-, zöldség- és virágárosok a melegebb vidékekről, — s mindezek áruikat kínálták, s élénken alkudoztak vevőikkel.

A különféle cikkek meghatározott helyeken állottak. Itt pamutgöngyök tüntek szembe, ott ötvösök állottak fényes és csábos ékműveikkel, melyeknek fáradságos kidolgozása a khinaiak türelmére emlékeztetett; amott a közönséges és finomabb fazekasmunkák foglaltak helyet. A hadfi is megtalálta itt a fölfegyverkezés eszközeit: sisakokat marcona állatfejek alakjában s tollakkal diszitve, mindenféle fegyvert, lándzsákat, nyilakat s a széles „makahuitl“ nevű mexikói kardot, ónixból készült éles pengéjével. Távollabb borotvák és tükrök tündököltek s borbélyműhelyek sem hiányoztak, mert a mexikóiak szakálosak voltak, habár kevésbé. Más boltok gyógyszerárakul szolgáltak, hol gyógyfüvek, gyökerek s nedvek árusítottak el. A könyvárusok sem voltak kis számmal, kik a könyvedvelőket hieroglyphbetűs könyvekkel látták el. A rabszolgavásáron a szerencsétlenek, mint a többi vásári áruk, számukat és értéküket magukon hordozták, s hogy meg ne szökhessenek, nyakkötőikkel cölöpökhöz voltak erősítve. Ezen ó-azték vásári jelenetet tünteti elő képünk.

A kiegyenlítés vevő és eladó közt, ha csere utján nem, bélyegzett cindarabokkal, aranyporos tollszárakkal, vagy kákaóval telt zsákokkal történt. Mérleget és súlyt az aztékek nem ismertek.

A spanyolok ezen tarka jelenettől a nagy Teokalyi felé vezető utra tértek, saját szállásuk közelében. Ez épület az 1482—1486. év közti időben készült, s Ahuizotl által emberáldozatokkal szenteltetett fel.

Maga a „nagy templom“ kőből és földből emelt

szilárd épület, küllapjain kifaragva, négyszögű és ötemeletes volt. Minél magasabbra emelkedett, emeletei fokonkiut annál inkább keskenyedtek, s a pyramis-szerű épület lapos födélzetében végződtek. Terraszforma emelkedése megcsönkitott gulához tette hasonlónvá. Nyugati homlokzata fokok

nélkül volt, e helyett egy 114 fokú lépcső vezetett föl a szentségekhez, melyek a legfelső terraszt koronázták.

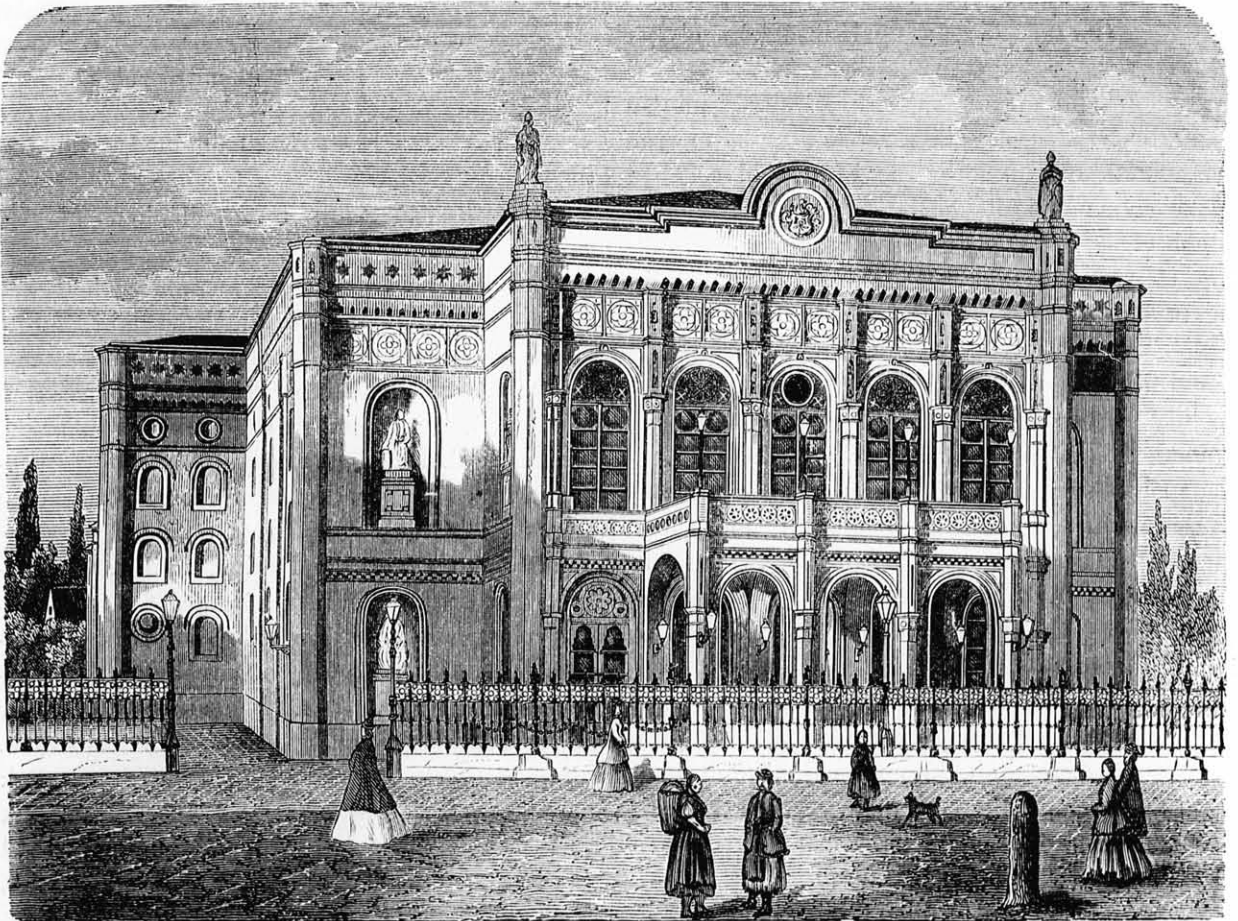
A nagy „teokályi“ Gomara előadása szerint 3000 □ láb tért foglalt el, s 100 láb magas volt.

Szokoló Viktor.

A debreceni színház.

A debreceni állandó színház, melynek szükségét már régóta érezték az alföld nagy városában s melynek felépítésére évtizedek óta történtek elő-

E küldiszre hazánkban páratlan színháznak, mely a város egyik legszebb és terezebb utcáján, a Cegléd-utcán áll, tervezője Szkalnitzky Antal

A debreceni színház. (Fénykép után rajz. Stuhlmüller.)

készületek, mult év október havának elején nyitott meg.

A „Vasárnapi ujság“ és „Magyarország“ annak idejében közlék a diszes épület rajzát; de hibás rajzaik kevés hűséggel dicsekedhetnek. *) E körülmény birt arra, hogy állandó színházunkat Gondy és Egey remekül sikerült fényképe után e lapok t. olvasóinak bemutassam.

*) Ennek oka az lehet, hogy tán az épület tervezett alakját, s nem a némi módosítással kivitt színháznak rajzát adták.
Szerk.

pesti építész volt. Az arabbal vegyes bizanti modorban épített homlokzat kellemes benyomást gyakorol a nézőre s művelt izlésről tanuskodik. A közönség külön bejárásokon megy a földszintre, zártszékbe, támlásszékekbe, páholyokba, az egyes emeletekbe s a többi helyektől tökéletesen elkülönített karzati helyiségekre, — mi a kényelmet nem kis mértékben emeli. A tulajdonképeni szinpad nagyságára nézve bármely magyarországi színházét felülmulja, kényelmes és célszerű berendezése pedig párját ritkítja. Kevésbé sikerült a nézőtér beosztása; a földszint, hol a tanulótság s általában

a fiatalság, különösen nevezetesebb előadások alkalmával tömegesen jelennék meg, oly szűk, hogy közönségének felerészét is alig képes befogadni; a karzat, Debrecen színházat szerető s folyvást növekedő alsóbb osztályának tekintetbe vétele nélkül van építve s tágítása máris égető szűkséggé vált. A földszinti zártzések homályba dugvák, a páholyok pedig csaknem kivétel nélkül a léghuzam kellemetlenségeinek vannak kitéve.

gitott nézőtér három emeletből áll s az emeletek vasoszlopokon nyugosznak. A világos, élénk színekkel festett belső falakat Koch pesti építész diszíté; a festéseket s aranyozásokat Teichert vezette. A szinpadi diszitmények s gépezet, az e téren ismeretes szakférfiú Mühldorfer felügyelete alatt készültek. A kőmives munkákat debreceni építész Vecsey intézé.

A színház igazgatását három évre Reszler István

Nemzeti muzeumi kép Barabástól. XII. (Licskó fényképe után rajz. Rohn. L. szövegét a „Vegyes közlemények” közt.)

A színház diszítéseiről teljes elismeréssel nyilatkozhatunk. A külső homlokzat szoborművei között ott állanak Csokonai, Kazinczy, Kisfaludy, Kölcsey, Petőfi és Vörösmarty szobrai s a párkányzat felett a dráma és népdal allegorikai alakjai. Ezek, valamint a belső kisebb szoborművek is, Marsalko műtermében készültek. A gázzal vilá-

nyerte meg, ki Molnár György rendezősége mellett némi igyekezettel, bár nem mindig az örökszépnek hódolva, vezeti e nyelvmívelő és izlés-képző intézet belügyeit.

Adja az ég, hogy állandó színházunk, hivatásának megfelelően, mindvégig az irodalom, művészet és jó izlés képző iskolája legyen! **Szanday.**

II. Rákóczy Ferenc fejedelem végrendelete.

(Vége.)

Brenner, hogy parancsaimat kijátszhassa, és arra való kilátással, hogy tőkepenzeimmel rendelkezessék: abban az időben, midőn a bankjegyek oly nagy forgalomban valának Franciaországban, számos tervet ajánlott nekem. Valamennyit vizszavettettem, de ez a szerencsétlen a király azon rendeleteit használá ürügyül, a melyek egyáltalában mindenkinek meghagyják, hogy a szerződéseket el kell adni részvényekért. Eladta tehát, s halála után mind e papirok megtaláltattak. A regens biztosai, a kik ezek megvizsgálására a Bastilleba beküldettek, átaladák azokat néhai d'O marquisnak, a kit átvételükre felhatalmaztam. Ez idő óta egész Fleury bibornok miniszterségeig mindennemű megkeresések megtétettek a végett, hogy e részvények a néhai XIV. Lajos király kiváltságlevelle által megállapított pénzüsszegben visszahelyeztessenek a városházára, — azonban semmi biztosat nem nyerhetve, sőt annyi tagadó válasz által visszautasítatva, hogy mégis legyenek ezen országban némi rendelkezés alatti tőkepenzeim, megkértem Toulouse gróf urat: adassa el a papirosokat a hogy tudja; a mit ő meg is tett. Azt hihehné az ember, rosszul intézkedtem, mert hogyha a részvényeket megtartom: idővel sikerre juthatok vala a királynál; de hiszen a Sárosi gróf név alatt költ kötvények, a melyek nem adattak el részvényekért, épen úgy visszautasítottak; ezek azért, hogy nem adattak el akkor, a mikor a király az eladást parancsolta, amazok pedig azért, hogy eladattak a részvényekért. Ekképen, hogy mind el ne veszitem, kénytelen valék elfogadni az egész nyolcvankétezer livre lefizetése fejében egy hatezer livrenyi életjáradékot (pension viagère), a melyet fiam, Rákóczy György, makovicai herceg személyére ruháztam át. A néhai királynak (XIV. Lajos) egy kegylevele évenként százezer livret biztosított számomra subsidium (segélypénz) cim alatt. Ez okért a nyugdíjak reductiója alkalmával sem az orleansi herceg, sem a herceg (Bourbon) nem csorbiták azt meg, azt mondván, hogy subsidiumok csak külföldi fejedelmeknek adatnak, és ha egyszer elrendeltetnek, nincsenek többé a király rendelkezése alatt mindaddig, mig azon célok, a melyekre rendeltettek, léteznek. E tekintet, mely a nyilvános-szerződések természetén alapszik, Fleury bibornok ur minisztersége alatt megszünt. Segélypénzeim hátrálékait egy rosszul szabott köntössel ¹⁾ fizették ki, s a kincstár által ne-

kem évenként fizetett 100 ezer livreből negyven ezeret levontak.

Egy másik kegylevél pedig, a mely nekem évenként negyvenezer livret biztosított, azon magyar főurak, nemesek és tisztek számára, a kik hozzám hűvek maradának ¹⁾, új rendeletek által, melyek most is kezeim közt vannak, egészen eltöröltetett. Ezen eljárás, melyet Ő legkeresztényebb Főlsége színe elé terjeszték, megfosztott attól, hogy bármi tényleges vagyon fölül rendelkezhessem; mint-hogy azonban reményem, hogy Ő főlsége, tekintettel a néhai dicső emlékezetű király hagyományozásaira, igazságot fog nekem szolgáltatni: intézkedem annak egy részéről; mindazt pedig, a mit Ő főlsége ezen fölül megadni kegyes léssen, fiamnak Rákóczy György makovicai hercegnek hagyományozom.

Azt mondam „a király adományozásait“, noha eléggé ismeretes, hogy ezen adományozások nem egyedül azon jó akaraton és szereteten alapultak, melyet ama nagy király irányomban kiválóan tanusított, — hanem, hogy azok az általam Magyarországon viselt háboru idejében szerződésileg megállapított kötelezettségekből keletkezett adósságok természetével birtanak; és ő (a király) is elismerte, hogy e háboru ő neki nagy előnyére vált. Te, oh én Istenem! sokkal jobban ismered azon okokat, melyek engem annak indítására készítettnek; indokok, melyeket egy másik munkámban ²⁾ följegyeztem. Elég itt annyit mondanom, hogy az említett szerződésnek arra semmi befolyása nem volt; ellenben az bizonyos, hogy a józan okossággal ellenkező lett volna a háborut az ezen uralkodónak levelei és követői által tett ígéretein alapuló erkölcsi biztosság nélkül folytatni. — Intézkedem tehát, az uralkodó király (XV. Lajos) jószágába s igazságosságába vetett teljes bizodalommal, és hagyományozok:

A jezsuita atyáknak az archipelagusi szigeteken vagy a száraz földön lévő missióira, a melyeket „Missions volantes“ (vándorló missióknak) neveznek . . . . . 1000 livret
A grois bois-i Camaldul atyáknak ³⁾ 5000 „

¹⁾ Ez összegből Bercsényinek, Forgácsnak, Csáknak nyolc-nyolcezer, Vay Ádámnak ötezer, Gerhardt Györgynek kétezer, Pápay Jánosnak és Krucsay Istvánnak 1500—1500 livre járt, és így tovább. Eszterházy Antalt különös engedelem folytán testvére látta el hazulról.

²⁾ Emlékiratait értheti.

T. K.

³⁾ Grois-bois Franciaországban van; e magános kolostor mellett fekvő mezei házában töltött a bujdosó fejedelem sok

¹⁾ „Un cote mal taillée“, nyilván célzást rejt magában, tán valami rend jelvényére.

Szeretett udvarmesteremnek, <i>Szarvaskendi Zsibrik Miklós</i> urnak	10000	„
Szeretett főkamarasomnak, <i>Zágonyi Mikes Kelemen</i> urnak	10000	„
Szeretett főalalmazásomnak <i>Radalovics</i> abbénak	5000	„
Káplánomnak, <i>Damofili</i> abbénak	2000	„
Annak uti költségére, a ki aranygyapjas-rendi nyakláncomat (a rend jelvényét) vissza viendi Spanyolországba	6000	„
Nemes testőrségem főkapitányjának, <i>Molítard Lajos</i> urnak	3000	„
Testőrségem minden kegylevéllel bíró nemes tagjának, egyenkint <i>Kajdacsy Ferenc</i> keresztfiannak	3000	„
<i>Bechon Lajos</i> udvari osztálytitkáromnak	3000	„
<i>Charrières</i> ellenőrömnek, leánya kiházásitására — a ki nekem keresztleányom — úgy, hogy a hagyomány ennek halála esetében atyjára szálljon	2000	„
Komornyikjaim mindegyikének	1000	„
Apródjaim mindegyikének	500	„
<i>Kovács Gergely</i> pohárnokomnak	1000	„
Ajtónállómnak, <i>Lázárnak</i>	1000	„
Pitvarnokomnak (<i>Huissier de l'Antichambre</i>) <i>Parajdynak</i>	500	„
Fegyvertöltőmnek ¹⁾ <i>Kőszeghynek</i>	1000	„
Konyhamestereimnek egyenkint	1000	„
Szolgáim tisztjének (<i>Officier d'Office</i>)	1000	„
Liberiás inasaimnak egy évi bérüket, liberiájok árát, és egy évi tartáspénzt.	—	„

A többi inasoknak, legényeknek, szobatisztogatóknak és bárminemű alkalmazásban levő szolgálóimnak egy évi bér fizetendő udvarmesterem és főkamarasom bizonyítványa szerint, betudva a fizetések állagába. Testőrségem főkapitánya az istálló-osztályt illetőleg kimutatandja: vajjon az első lovászmesteri állás üresedésben van-e?

Ha Ő legkeresztényebb fölsége kegyes lesz kifizetni a magyarországi főurak és tisztek nyugdíjaira rendelt összegeknek egy részét, fizetessék: Gróf *Csáky Mihály* altábornagynak (Lieutenant-Général) . . . . . 15000 livre

Báró <i>Zaynak</i> (Endre? Lőrinc?)	8000	„
<i>Krucsay István</i> urnak, hajdan a confoederált státusok titkárának	8000	„
<i>Máriássy Ádám</i> ezredesnek	8000	„
<i>Pápay Gáspár</i> alezredesnek	3000	„

A mit a király e megnevezett összegeken fölül még megadatni kegyes leend, azt fiamnak, *Rákóczy György* makovici hercegnek hagyom, oly kötelezettséggel, hogy tartozni fog belőle kifizetni törvényes adósságaimat, ámbár nem hiszem, hogy bárkinek is adósa volnék. Több hitelező támaszthatna ugyan igényt a magyarországi háboru idejéből, több tisztek követelhetnék netalán hátramaradt zsoldjaikat; de lelkiismeretem szerint én csak azon tiszteket tartozom kielégíteni, kik a néhai király által részemre fizetni kötelezett segélypénzekre voltak utalva. Azon portékáknak továbbá, a melyek a hadi szükségletekre szállítmányoztattak, az ország pénztárából kellett volna kifizettetniök, ennek tökéi azonban többé nem léteznek. Az elfogatásom előtt csinált adósságokra nézve pedig, minthogy a császár akkor mindjárt elfoglalta javaimat, s engem annakutána a hatalmasabb erő álladalmaim (Etats) elhagyására kényszerített, ezen adósságokat azok tartoznak kifizetni, a kik javaimat bírják.

Mindazon családok, a melyekből leszarmazom, ki lévén halva ¹⁾, nincsen egy közel rokonom se Magyarországon, annál kevésbbé Franciaországon, a kiktől némi támogatást remélhetnék a legkeresztényebb királynál, a ki (XV. Lajos) alig emlékezhetik vissza, hogy engem valaha, gyenge gyermekkorában látott. Reményilem azonban, hogy a véreből való királyi hercegek és hercegnők, a kik engem barátságukkal megtiszteltek s becsülésökkel megkülönböztettek vala, nem fogják rossz néven venni, ha mindazon érzelmekről, a melyeket irántam kiválóan, érdemeim fölött kitüntettek, teljes hálával, sőt mondhatnám tiszteletteljes gyengédséggel megemlékezvén, — utolsó lehelletemig nem szünik meg szívemben a bizodalom, a melyet velökszületett nagylelkűségük iránt táplálok, hogy Ő legkeresztényebb fölségénél mindent el fognak kegyesen követni fiamnak és mindazoknak javára, a kiket jelen intézkedésem illet. Merem állítani, hogy a mostani uralkodó, a ki méltó utóda a nagy (XIV.) Lajosnak, nem fordíthatná jobbra az ezen királytól öröklött érzelmeit, mintha a jelen soraim által hozzá intézett utolsó és legalázatosabb kérésimet meghallgatná. Igaz ugyan, hogy midőn e ké-

szomorú órát, szent áhitatba merülten. Olvashatni e helyről 10-dik számunkban, Irányi Dániel párisi levelében.

¹⁾ „Porte-arquebuse“ = Büchsenspanner, azaz a fejedelmeknek vadászataik alkalmával fegyvereiket töltőgető egyén.
T. K.

¹⁾ A Rákóczyak, Báthoriak, Zrinyiek, Frangepánok, Lorántffyak, Gerendyek.
T. K.

réseim füleihez jutandanak, én már csak por és hamu leszek, de hisz épen az által adandja legnagyobb jelét szeretetének, kegyességének és kegyelmességének, ha az *elhunyt* szavát hallgatja meg, — miután így cselekedvén, szándokai annál mentebbek lesznek mindazoktól, a miket világi tekintetek és az állam érdekei sugallanak a fejedelmeknek. Ezért nem is hozom emlékezetbe azon indokokat, melyek emlékezetem érdekessé tehetnék. Nem leszek többé azon fejedelem, a ki bölcsőjétől fogva játékszere volt a szerencse legkegyetlenebb forgandóságainak, ki vala téve a leggyűlöletesebb üldöztetéseknek s a legiszonyubb rágalmaknak, kizárattat a keresztény fejedelmek birtokaiból, és annyi év óta a török kenyerére szorult. De azon két gyermeknek, a kiket hátra hagyok, és azoknak, a kiknek javáért a király kegyelmességét, sőt mondhatnám igazságosságát esdem, állapotuk (halállommal) csak roszabbra fog változni. Ha valami indokokat akartam volna felhozni a végre, hogy *Ő* felségét utolsó szózatomból iránt megindítsam, fölemlítettem volna azon szíves érzelmeket, melyekkel irányomban nagyatyja (XIV. Lajos) viseltetett, s erre nézve tanukul hívhattam volna fel az összes vérebéli királyi hercegeket és hercegnőket, egész udvarát, sőt mondhatnám, majdnem minden alattvalóit. Soha sem hittem el magammal, hogy (a boldogult király) e jó indulatát a koronája érdekeivel összekötetésben álló vállalatok által kiérdemelttem volna, mindazonáltal becsületének oly érezhető jeleit adta irányomban, hogy elhihettem, miszerint inkább a bennem személye iránt táplált s általa fölismert ragaszkodást akarja viszonzni; azon ragaszkodást, a melyben szívemnek bizonyára több része volt mint kötelességemnek, vagy akár helyzetemnek. Valójában, világi szerencsém e nagy uralkodó életével együtt le is alkonyodott, de ugyanazon időben szerencsémre megismerém, hogy csupán a Teremtő az, a ki tőlem ily természetű ragaszkodást érdemel. Azóta az ő irgalmas kegyelmessége megerősített e gondolatban, s elvezérelt engem a magányba, és minnekutána megkedveltette volna vélem a világtól való elszakadásnak édességét, e helyre kalauzola engem, hogy alkalmatosságot nyújtson annak gyakorlására, a mire a bujdosásban megtanított. Ekkép megválva mindattól, a mit a világ gyönyörnek nevez, és lemondva javainak hiu kívánásáról, midőn magamat az élet elhagyására előkészíteném, nem érzek egyebet, mint a szeretet érzelmeit azok iránt, a kiket szánakozásra méltó helyzetben hagyandok itt, ha csak *Ő* legkeresztényebb fölsége

tekintettel nem lesz utolsó kérésemre, melyet az ő érdekekben megújítok, kényszerítvén őt a Jézus Krisztus kiontott véreért az ő szent irgalmára: vegye szívére állapotjukat, s legyen meggyőződve, hogy ha az Uristen megadja nekem az örök boldogságot, a melyet hitem szerint erős bizodalommal reménylek, nem szünendek meg boldog uralkodásáért könyörögni.

Azt hiszem, hogy vétenék azon barátság és bizalom ellen, a melylyel a királyi herceg ur (Bourbon hg), Charolois gróf ur, Du Maine herceg ur ¹⁾ és Toulouse gróf ur iránt mindig viseltettem, ha e kir. hercegekhez különösen nem fordulnék, megkérvén őket jelen végrendeletem végrehajtására. A helyzet, a melyben ez időszerint vagyok, mentesen ki, ha az által átlépni láttatnám az illedelem és tisztelet azon korlátait, a melyek közt engem állapotom megalázottságának netalántán tartania kellene. De a helyett, hogy magamat visszatartóztatnám, érzem, hogy az ő nagylelkű barátságuk emléke még arra is felbátorítja szívemet, hogy különösen ajánljam kegyeikbe Molitard urat, francia nemest, a kit én neveltem, továbbá francia komornyikjaimat és e nemzetbeli szolgálaim közül mindazokat, a kik szolgálatukra képesek lennének, miután én nem vagyok oly helyzetben, hogy kenyerüket hátralevő napjaikra biztosíthatnám és elégségesen megjutalmazhatnám hűségüket.

Teljesítvén ekkép idő szerint való kötelességemet, megtevém a mit tehettem e végrendeleti intézkedés által, megírván és aláírván azt saját kezemmel, s ellátván minden külső kellékkel és teljes érvényességgel: a te kezeidbe ajánlom lelkeimet, oh Istenem, én Teremtőm! Vedd vissza tőlem, és fogadd be örök hajlékidba, — a mikor te néked tetszeni fog. Az apostoli és római katolika anyaszentegyház szent hitében — a melyben a te véghetetlen irgalmasságodból születtem — akarok meghalni. Hiszem mindazt, a mit ez tanít, s gyűlölöm mindazt, a mit kárhoztat; és könyörgök Te-néked, ruházz fel engem azon kegyelemmel, hogy az egyház szentségeit méltóan és érzéseim teljes tudatában vehessem magamhoz; és add nekem az állhatosság adományát haldoklásomban, hogy a te kegyelmességemben mulhassak ki, s utolsó lehelletemmel is a te szerelmednek jelét tanúsítsam.

Kelt Rodostóban, 1732. október 27-én.

Ferenc fejedelem stb. ²⁾

Az 1739-iki francia kiadás után közli:

Thaly Kálmán.

¹⁾ Ez is XIV. Lajos fia volt.

T. K.

²⁾ Meghalt Rodostóban, 1735. ápril 8-án, nagy-pénteken.

Levél Poroszországból.

Boroszló, márc. 22-kén 1866.

(Boroszló vagy Breslau külseje. — Petőfi verse. — Egy porosz hős szobra. — Nagy Frigyes és egy nem igen híres király — Régi épületek és régi pincék. — Dawson. — Egy porosz lap Deák Ferencről.)

Boroszló külseje nem a legkellemesebb benyomást gyakorolja reánk magyarokra, kivált ha épen Pestről jövünk. Az ujdon épült és épülőfélben levő városrészek kivételével, többnyire szűk utcákra akadunk, hol a rút külsejű, nagy részt régi modoru, keskeny és magas házak csakhamar eszünkbe juttatják Petőfi-nek, gondolom Kolozsvárra mondott szavait:

Összevissza, tarkabarkán
Állnak új és régi házak,
Mintha képviselve volna
Itten minden eltűnt század.

A régiebb házakon többnyire verses, de nem épen a legkölteibb nyelven írt feliratok vannak. Az utcák szennyes állapotát az itt égetésre használt kőszén lerakása, és az azokon végigmenő nyílt csatornák még nevelik. — De még sem hagyhatom ez első alkalommal sem említetlenül Boroszló főtereit közül a Blücher-térről és az ugynevezett kört (Ring). Amaz nevét az ott felállított, lovon ülő „Marschall Vorwärts“ szobrától nyerte; ez a szép városházat, a régi tanácsházat — mely hagyomány szerint tán 1000 éves, és más épületeket vesz körül, és egyik oldalán a „Nagy Fric“ szobrát tünteti elénk, a másikon III. Frigyes Vilmosét. — A régi ta-

nácsház alatt van a híres Schweidnitz-i pince, hova minden becsületes boroszlói polgár vasárnaponként családjával együtt elmegy, elkölteni egy Beirisch-t, azaz egy pohár „bajor“ sört, mely szám azonban némelyeknél annyira növekszik, hogy elnyerik a nyolcadik gratis „Kufe“-t. Itt ereklyeként őriznek egy állítólag N. Frigyesről itt, incognitó rögtönzött versecskét, melylyel egy öt polgártársának tartó sörivónak felelt volna. A városház alatt az újabb „városi pince“ terül el, mely habár nem dicsekedhetik az évek száma által nyert ősi méltósággal, mégis rendesen tömve van nem épen régiség-buvárkodó néppel.

De forduljunk a sörházaktól Thalia nemesebb, ideiglenes csárnoka felé; ideiglenes-nek mondom, mivel mint az olvasók tudni fogják, a régi nagy színház mult évi augusztusban egészen leégett. Ebben jelenleg Dawson Bogumil, eme színészfejedelem vendégszerepel.

A legolvasottabb helybeli szabadelvű napilap több számban hozza nagy hazánkfia, Deák élet- és jellemrajzát, kire jelenleg az egész művelt világ figyelme irányozva van, és igen méltánylólag nyilatkozik e nagy férfiról.

Békeffy.

Egy hét története.

— Március 23. —

Zöld asztal ritkán kapott valaha oly diszes szégyezetet, mint az, melyet egy hét előtt a „Köztelek“ kisebb termében a „magyar gazdasszonyok“ ültek körül. Évi közgyűlésüket tarták, s oly nagy számmal gyűltek össze, hogy *Danjanich János* özvegye az elnöki székről legelőször is meleg köszönetet szavazott e buzgó részvételért.

Egy női parlament — nem mindennapi látvány. Nem csoda hát, ha a közönség számára kijelölt székek között egy sem maradt üresen. Ki ne óhajtott volna látni e sok lelkes és szép hölgyet, ha vajjon a tanácskozás komoly asztala mellé is oly jól illenek-é, mint a színház páholyaiba, a tánctermekebe és a csevegő szalonokba? De a ki tán azal a gondolattal jött, hogy itt egy pár megelevenült lapját fogja találni azon regénynek, mely *Dickenst* és *Phizet* világhírűvé tette: az nagyon csalódott. E nők ép oly kedvesek és szeretetreméltók voltak itt is, mint társalgási köreikben; derül-

ten enyelegtek egymás közt, nyájasan korteskedtek az alelnöki jelöltekre, s mikor az egésznek vége volt, a jobb ismerősök úgy megcsókolóztak, mint akár csak otthon. Az a finom tapintat, mely a nők kiváló sajátja, egészen megóvta őket a szónoklás pathosától és attól az ünnepélyes feszességtől, melylyel kivált a fényképiróknak és arcképfestőknek gyűl meg a bajuk.

E nők ezuttal még azt a véleményt is megeafolák, hogy szeretnek sokat és sokszor beszélni. Ellenkezőleg, oly zajtalan gyűlésük volt, minőt hiába óhajtatunk a képviselőházban; szabatosan és mindig csak a tárgyhoz beszéltek; *Hollán Ernőné* asszony oly szakadatlan folyékonyssággal mondá el köszönő beszédét, midőn most negyedizben választák meg alelnökké, hogy sok ifju honatya édesdedében aludnék most, ha „maiden speche“ ennyire sikerült volna; s az egész gyűlés folyama oly derült volt, mint egy ünnep.

Sztupa György, az egylet tevékeny jegyzője, felolvasá jelentését a mult év eredményeiről.

Ha Jules Favre tollával írta volna is meg e jelentést, akkor is legékesebben szólók lettek volna abban a — számok. 40,000 ft mind jótékony célokra fordítva, s ebből 15,000 ft az új árvaövelde: ki ne lelkesült volna e számok fölött? A nők orcáit egyforma édes mosoly futá el, s homlokaikra a legnemesebb büszkeség ült, attól az édes öntudattól, hogy egyesülésük által mennyi jót tesznek. Ez nem „Kalarábi-Gesellschaft,” mint rossz nyelvek az alakulás első évében mondogaták; ez a leggyöngédebb szívek szent szövetsége, mely az áldozatkészség fegyverével küzd a szegénység nyomora ellen, s a jótékonyág édes diadalát üli.

A mult év eredményei után nem csoda, ha az egylet körében teljes meglegedés uralkodik, s e meglegedés egyik jele gyanánt újra megválaszták régi alelnökeiket, tisztviselőiket és egész választmányukat.

Az akadémiánál is *elnököt* választottak a mult vasárnap. Az az, nem annyira választottak, mint inkább csak megállapodtak a kijelölésben, miután a fennálló rendszabály szerint: az igazgató tanács csak kijelöl, s a Felsőg névezi ki a jelöltek valamelyikét.

A tudományos világ köztársaságot képez ugyan az irodalomban, de nem az akadémiában. Itt még arisztokratikus formák uralkodnak, s a tulajdonképeni tudósoknak semmi közük saját elnökük választásához.

Alapszabály szerint: van egy huszonöt tagu igazgató tanács, „előkelő s tudmányszerető férfiakból”, zászlós urak, püspökök, valóságos belső titkos tanácsosok, kiknek arany kulcsos, rendjeles és sok fényes című és rangu csoportjában csak egyetlen egy férfi ül, kinek neve elé vagy után nem tudnak címetek nyomtatni, de kinek nevét olvasva, mindenki arra gondol, hogy ő Magyarország legnagyobb *polgára*. Ez *Deák Ferenc*. Ő képviseli ott egymagában a polgári rendet, s ő az, kinek előkelőségét csupán nagy elméje és jelleme képezi.

Ez igazgató tanácsé — mint már mondtuk — az elnöki kijelölés tisztje. A szokás hármat kíván meg, kik közül az első szokott lenni rendszeren a dicsőség és hatalom. Ezuttal első helyre *b. Eötvöst* jelölték ki — a közóhajtással egybehangzólag, — s utána *pour la forme b. Vay Miklóst* és *gr. Mikó Imrét*.

Ezért, midőn Eötvös másnap a képviselőházban megjelent, meg is éljenezték, s a ki csak hozzá fért, megszorítá kezét. Azon a napon volt ez, mi-

dőn Deák F. második föliratát oly nagy lelkesedés közt fogadák el, hogy e zajra — mintha jérikói trombiták zaja lett volna — még a pártok válaszfalai is ledőltek, s lett „egy akol és egy pástor.” Az is, ki a fölirat ellen észrevételeket tőn, (maga Bartal György), egyszer csak azt vette észre, hogy az ár fölkapta, s oda sodrá a nagy mester lábaihoz. A jobb oldal ép úgy mondta az elfogadás „igen“-jét, mint a közép és bal. Hogy szívéből mondta-é? ne kutassuk. Lehet, hogy taktika vezetése csak e szó háta mögé, mely noha négy betűből áll csupán, de arra mégis elég széles bástya, hogy egy tiz-tizenkét százból álló pártot elfödjön a nagy közönség kémlelő szemei elől.

A felső ház — melynek a föliratot szintén átküldék — nem határá el magát ily könnyen az egyszerű „igen“-re. Báró Wenkheim Béla indítványa szerint: jónak látták, hogy a válasz előtt még egyet aludjanak, s mivel az ünnepek éppen küszöbön állnak, nyugton aludhatnak egész april 16-dikáig. Akkor döntenek el, ha vajjon e remek államirat, melyet a nemzet képviselője egy hangon és két szívvel (egyik a Bartalé, másik a többieké) fogadott el, tetszik-e a „másás förendeknek”, mint a hogy *Szentiványi Károly* szokta mindig kiejteni, mintha nagyon szeretné a méltóságosakat — a mennyire csak módjában áll — megrövidíteni.

Addig pedig mi is térjünk vissza szép csendben az akadémia elhagyott termébe, hol szintén e héten dobáltak meg újra Teleki száz *aranyával* egy új szomorujátékot. Mivel a bírálati jelentést Gyulai Pál tevő: a diadal koszorúja egyszersmind töviskoszoru. Előre bocsátá a bírálók szerencsétlenségét, hogy évről évre rosszabb darabok fölött kell pálcát törniök. A ki pályázott és e szavakat hallá, szívéből óhajthatá, vajha ne nyerne; így legalább elrejtethi nevét a nyilvánosság elől. De Gyulai jelentésében volt egy meglepő fordulat, mely négy szíven könnyíté meg az aggodalom terhét. A tizenöt pályamű közt t. i. négyet annyira mennyire kiemelt. Tehát sajátlag e négy pályázott, a többi csak törte magát a keserű pályabér után. E négy közül is csak kettő jött szóba, s a diadal „*A nagyság átkának*” jutott.

Midőn hallottuk, hogy e mű nem dráma, hanem költemény, hogy hőse Cromwell, az elvénült bünhődő angol hős, ki a nagyság átka alatt szenved, és hogy a nyelv gondos, de nem biztos: elébb, mintsem a jeligés levelet fölbontották volna, tudtuk már, hogy a Teleki-pályázat idei koszorújába *Zichy Antal* nevét fogjuk beírni.

S örömmel irtuk be.

Valljuk meg őszintén, hogy mindazon tisztelet

mellett, melylyel Szigligetinek tartozunk, mindnyájunkban meg van az az óhajlás, hogy ne mindig ő nyerje a drámai pályák aranyait. Az az, hogy az aranyokat szívesen átengednők neki, mert a ki leginkább gazdagítja a magyar színirodalmat, egyszer mind meg is érdemli, hogy e téren legjobban gazdagodjék; de a koszorúkat egyszer másszor mégis csak szívesebben látnók új erők fején, nehogy Szigligeti letüntével üresen maradjon a hazai költészet egyik legkitünőbb tere.

Ennélfogva, noha nem igen vagyunk elragadtatva Zichy Antal eddigi színpadi „költeményeitől“: mégis örvendünk diadalán. Már magában az is, hogy első kísérletének gyér sikere után újra fölvette az elejtett zászlót, s ugyanazon magas ösvényen tovább törte útját — mélyebb vonzalomra és erős becsvágyra mutat nála. Meglehet, e zászlót egykor oly szép magaslaton tüzi ki, hogy mindnyáján meg leszünk lepetve. Meglehet, hogy Ó-Angliához tapadt szelleme egyszer csak kibontakozik e sajátságos és ködös légkörből, mely kivált idegeneknek nem mindig egészséges, s visszatér a hazai történehez, melynek mégannyi gazdag bányája áll műveletlenül. Meglehet, hogy Cromwell után Martinuzi fogja lelkesíteni, s a puritánusok dicső serege után eszébe jutnak a Bocskay derék hajdúi is.

Megvalljuk, hogy mi nem csupán azokra a nagy urakra neheztelünk, kik külföldön költik el magyar pénzüket, hanem költőinkre is, ha messze földeken keresnek tárgyat s anyagot, mit idehaza is könnyen kaphatnának. Meg vagyunk győződve, hogy oly gondos buvárló és mélyebb gondolkozó, mint Zichy Antal, multunk némely korszakaiban fog találni alakokra és történetekre, melyek lelkesíteni fogják. Lelkesítsék is, s velők szövetekezve, érje meg azt a teljes sikert, melyet a kitarítás mindig megérdemel.

Akkorra tán a gyarapodó színészet is jobban fogja buzdítani a költőket. Nem lehet ugyan valami élénk rózsaszínnel kifesteni a *képezdei vizsgák* idejének sikereit; de arról már is meggyőződhetünk, hogy ez üdvös intézet egykor nagy hatással lesz a magyar színészetre. Lángelnéket nem teremthet bár,

de a képességeknek jó irányt ad, s azokat az alaposb képzettség talapjára állítja. Továbbá mindig nevel egy fejlődő csoportot, melyből a színpad támadó hiányait biztosabban lehet pótolni, mint eddig.

Az elméleti vizsgálatok tanusíták, hogy a tanárok elég buzgósággal tanítottak, s e buzgóságuk nem veszett kárba. A gyakorlati bemutatásokon több képesség tünt ki, s az operai szakmában egy oly meglepő jelenség, (az orosz származású kis Human Olga), ki csengő teljes hangjával és könnyű énekével rövid idő alatt a közönség kedvence lesz. De férfinövendékek a drámai osztálynál ép úgy hiányoznak, mint az operainál. Alig egykettő, a kikből válhatik. Ellenben a fiatal csinos külsejű és kellemes hangú leánykák egész fehér ruhás raja lepte el a színpadot, mind az „Egy pohár vízben“, melyet *Szigeti*, mind a „Csongor és Tündé“-ben, melyet *Egressy* vezetett. Buzgalmuk, melylyel szerepeiket betanulták, s jó kedvük, melylyel a lámpalázat legyőzték, megannyi szép ígért a jövőre, melynek beteljesülésében örömet hiszünk.

Épen Egressy tartá gyakorlati vizsgáját, midőn szerdán délután két órakor iszonyú vihar támadt odakünn, s az orkán egész vad dühét színházunk födelén tomboló ki. Menydörgésszerű zajjal zuhantak le a vaslemezek, s a vizsgát a „Csongor és Tünde“ eljátszása után félbe kellett hagyni. Akkor megszűntek az esti előadások is, s Rabatinszky Mari k. a. talán búcsutlanul és koszoru nélkül válik meg tisztelőitől. Nagyon is sietett a bécsi dalszínházhoz, annyira, hogy Schumanné asszony második hangversenyén egészen átadta magát a dalok német szövegének, mintha csak félig volna már itt. A világ azonban nem neheztelt, miután a mai világ közönyös minden iránt, a mi nem — *politika*.

Ime, fiatal sportsmanek nagy akadályversenyeket tartanak a szomszéd Megyeren; a versenyek szépek, teli változatossággal; többi közt egy ló is elbukik nagynevű grófi lovagjával, — s egyetlenegy lap sem említi. Hiába, a világ most egészen másféle akadályokra gondol, melyeknek legyőzésére nem sportsmanek kellene, — hanem statesmanek.

Vadnai Károly.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

— (*Nemzeti muzeumi kép Barabás Miklóstól.*) Hazai festészeink ezen Nesztorától már a „Hazánk s Külföld“ mult évi 30-dik számában is közlének egy egészen más szakból való képet, mely alkalommal magáról a művésztől is kissé részletesebben szólottunk. Barabás azonban kétségkívül leg-hatalmasabb az arcképezésben, hol nemcsak a vo-

nások hűségét, de azok elevenségét is mesteri ecsettel adja vissza, miről a hazánkban szerteszét levő műbecsü arcképek, a muzeumban levő ily irányu dolgozatai, s azon körülmény is tanuskodnak, hogy Ó Felsége, a Császárné utóbbi Pesten léte alkalmával a leghizelgőbb elismeréssel szólott művésziünkkel szemben, s hogy a felséges asszony

arcképét is ő fogja készíteni a nemz. muzeum képtára számára. — A lapunk mai számában Barabástól közlött ugynevezett „mellkép“ azon kívül, hogy azon festésünktől eredt, kinek műveit még Petőfink is megénekelte, még más két érdekességgel is bír, s ezek elseje, hogy őszhaju, de ifju buzgalmu jeles tudósunk, Pólya József édesanyját híven ábrázolja; a másik pedig, hogy ezen tiszteletreméltó édesanyában egy száz évet meghaladott, még érzekeiben ép és erőteljes magyar nőt állít elénk, a milyennel mai napság már ritkán találkozhatunk. (Szerk.)

g. (Bőjti prédikáció a szultán előtt.) Az izlam követői mostanában ünneplik a Ramazán-ünnepeket. Ezen ünnepek kezdetén Sztambulban is prédikációk szoktak tartatni, melyeken a szultánnak is kötelessége megjelenni. A szultán előtt az idén egy nyolevan éves hadzsi, az öreg Sarzi Numan effendi tartotta a bőjti prédikációt. Ez aztán igazi bőjti volt! Az öreg mollah a lehető legorthodoxabb szöveget választván a koránból, mindjárt azal kezdé meg szónoklatát, — hogy szívének teljességéből olyan igazságokat kíván megmondogatni ő felségének, melyek mind az ő lelkének, mind az egész islammak javára szolgálának. — Arra emlékezteté azután a szultánt, — hogy az ő címei között egyik legfenségesebb az, melyet a nagy Szulejmán használt először, s mely így hangzik: „Az istennek árnyéka.“ „Azonban — így folytatá az öreg hadzsi: — Felsőged olyan irányban folytatja uralkodói működését, mely a félisteni elnevezésre valóban teljesen méltatlan. Felsőged eltér az orthodoxyának egyenes ösvényéről és olyan uton jár, — minőn csak a hitetlenek haladnak. Mi szükségünk nekünk, igaz hívőknek, utakra, vashajókra, telegráfokra, a sátán mindezen veszedelmes találmányaira? Midőn őseink meghódították Ázsiát, — Samarkandtól egész a Bosporusig, nem volt szükségük sem utakra, sem vashajókra, hanem úgy haladtak át hegyen völgyön, a mint Allah megteremtette ezeket! És most, felsőged nemcsak hogy utakat csináltat, hanem vasutakat is, melyek a hitetlenek találmányai, hogy földünkre benyomulhassanak és azt elfoglalják! — Mi szükségünk nekünk vashajókra? Mi nem akarjuk meghódítani Frankisztánt, — s még ha akarnók, sem hódíthatnók meg. Legkevésbé van pedig szükségünk telegráfokra, — melyeket a sátán és a hitetlenek csak azért találtak fel, hogy bennünket ezek által megrontsarak! Hagyj fel azért, — oh te a prófétának helytartója, mindezen veszedelmes és kárté-

kony ujitásokkal — és térj vissza s elégedjél meg azon egyszerűségekkel, melyekkel hitünk és nemzetünk ősei megelégedtenek! Ha a te eldődeid is megelégedtek volna ezekkel, ma már az ozmanlik nagyok és hatalmasak volnának! Akkor nem volnának adósságaink, nem volna bankunk, nem volnának kölcsöneink: mig most mind a hárommal el vagyunk halmozva saját vesztünkre. De, Allah árnyéka, a hiba nem a tied! Te gonosz tanácsosokkal, félhitetlen miniszterekkel vagy körülvéve, kik egyedül saját hasznukat keresik, és semmit sem gondolnak az islammal. Távolítsd el magadtól ezeket, — gyűjts helyettük magad körül igazhívő muzulmánokat, a kik meg fogják óvni a birodalmat, ezen és ezekhez hasonló veszedelmes ujitásoktól!“ — Ilyen a mollah bőjti beszéde. Szólhat így nyolevan éves ember? Vagy talán jobban mondva, nemde csak nyolevan éves mollah szólhat így?!

—g—. (Szivtelen ítélet.) A „Gazette Belge“ említi, hogy Brüsszelben általános igen rossz benyomást okozott az ottani törvénszéknek egyik utóbbi igazán szivtelen ítélete. Ugyanis két fiucska: az egyik tizenegy éves, a másik tizennégy, de Malins bibornok lackeni kertjéből négy almát lopott, s ezen vétségükért, a brüsszeli törvénszék által a kisebbik négy, a nagyobbik hat évi fogságra ítéltetett! Ezen alkalommal megemlíti a „Gazette“, hogy nem régiben a francia császárné a La-Roquette fogházat meglátogatván, különösen feltűnt előtte egy alig tizenkét éves fiucska, ki szintén több évre volt elítélve néhány alma ellopásáért. A császárné legnagyobb megütközését fejezte ki ezen súlyos büntetés fölött, és haladéktalanul intézkedett, hogy a gyermek szabadsága visszaadásék. A „Gazette“ hozzá teszi, hogy a brüsszeli esetnél is igen óhajtható volna a királyi kegyelem közbenjárása.

Képtalány.

(Megfejtése a 14-dik számban lesz.)

A 9-dik számában közlött képtalány értelme ez: „A pénz a fősvénynek büntetés.“

—v.— (*Liszt Ferenczel*), a ki most Párisban időnk több műve előadása végett, ugyan megjárta. Nem mintha szerzeményeit nem értenék, hanem mert — nevet nem tudják sehogy sem kiírni. Liszt nevét a francia lapokban eddig már következő változatokban olvashatni: *Liszt, Litz, Lits, Liszt és Liset*.

—v.— (*B. Fűredről írják*), hogy hazánk ezen legkittünbbs fűrdőhelye nagy változásokon megy keresztül, mert a bencések két új apátja: Kruesz sz. mártoni főpát és Simon Zeigmond tihanyi apát ezt különbs pártfogásukba vették. Fűreden a ház helyeket már méri, hogy azokon magánosok is építhessenek nyaralókat kertekkel; az új és kényelmes hideg fűrdők már készülnek; az új sétányt a Balaton partján terjedelmesen nagyobbítják, hol anyyokról is gondoskodva leendő; a nagy vendéglőbe új berlet szerződtettek, szóval mindent elkövetnek, hogy Fűred ne csak kényelmes, hanem jutányos is legyen. A szépítési és építkezési munkákat Ecsy László felügyelő ur vezeti, ki a tihanyi apát Fűredre vonatkozó törekvéseit mindenkép elősegélni igyekszik.

— (*Egy fölfelelt gyermekalkasztás*). Ezen becses lapok mult évi 43-dik számában egy esetről van említés téve, mely miatt hónapok óta folyt a tárgyalás a bécsi török követtség, a külügyminiszterium s a magyar korlátnoktság között. Ezen tárgyalás egy, ezelőtt másfél évvel Bukarestből elszöktetett gyermek felett folyt, kit a napokban Kézdivásárhelyti szerencsésen feltaláltak. Az esemény következő: Egy iglói, Róth Samuel nevű egyén, 1849-ben Iglón hagyva családját, elmene-kült Oláhországba s ott Sculco Eszter serfőzőné-nél alkalmazást nyert; később ügyvezető lett, s össze is kelet vele. Ezen kétnejeségből született az elszöktetett, de most már megtalált 11 éves gyermek. Róth Samu iglói neje, a mint férje hűtlenségét megtudta, elvált tőle, később pedig rossz bánása miatt bukaresti vagyonos neje is törvényesen otthagya. De Róth a nagy vagyont nem könnyen feledhette, s azért gonosz tette vetemedett. Ez előtti mintegy másfél évvel a gyermek egy napon eltűnt az anyai háztól. Az írományokból kitűnt, hogy előbb Brassóba szállította egy nőrokonához, később Iglóra, testvére Róth Andrásához, a fiú mellé felügyelőül és szöktetőül állítván első házasságából született fiát, Róth Samut. Iglóról Rozsnyóra a más helyekre vitette; a szerint a mint nyomába jöttek hollétének; midőn az udvari korlátnoktság rendelete Iglóra ment a szepesi főispánhoz a gyermek iránt, az illető tisztviselők elől szöktette meg Róth András a nevezett Róth Samu kíséretében Pestre, a hol egy háztól 120 forint volt utalványozva utra Brassóig, a honnan az útszón Kézdivásárhelyre jutott s a fiú mostoha testvére kíséretében Vollenreiter serfőzőhöz, itti egy más serfőzőhöz volt, mivel a kis fiú barátságot kötött a kerte, hogy utjon az édes anyjának egy levelet, minthogy ő irni nem tud, s tükön tegye fel a postára. A levélküldés sikerült a két kis fiú által; az anya, ki kiküldötte által semmi jó tudósítást nem vett, s ki már gyermeket tan holtak is gondola, kétségek között ut Brassóba egy rokonához,

ki legottan az ügyállás megvizsgálása végett Kézdivásárhelyre jött fia kíséretében; a serfőzőnél látták is a gyermeket, de míg az egyik felment a hatósághoz segélyt kérni, a másik szemeláttára a gyermeket a már nevezett mostoha testvére ismét megszöktette, úgy hogy mikor a főbíró erélyes rendelkezésére a hatóság emberei lementek, a gyermek már nem volt található, mire a nevezett serfőző, s a kérdés alatti fiú mostoha testvére is letartóztatott, kik eleinte tagadták a gyermek ottlétét, de az erélyes hatóság nem adott hitelt e tagadásnak, s az ügy vezetésével megbízott városi kapitány, Nagy Dániel ur kitűnő ügyes eljárása következtében még aznap esti 10 órakor megtalálták az elszöktetettet a szomszéd Szent-Katolna faluban egy paraszt háznál, honnan elvitetvén, a kapitány ur felügyelete alá bízott, az anya megérkezéig, a mi febr. 27-dikén történt, s másnap a t. városi tanács elvégezvén a tárgyalási munkálatot, törvényesen átadta a gyermeket az édes anyának. Vajha a törvény teljes szigorral sujtaná mindazokat, kik ez esetben bűnösök.

Székelly János, k. vársz. helyi ref. pap.

—v.— (*Halászlati nemzetközi kiállítás*) rendeznek Franciaország tenger melletti Boulogne városában, hol érdemes volna hazánknak is képviseltetnie a nemes fogas, viza, pisztrány sat. fajokkal s a nálunk divatozó különböző halászlati eszközökkel.

— (*Új öt forintos bankók*) jönnek forgalomba június-hónaptól kezdve. Ezek a vörös alnyomat helyett sötétkék és zöld cifrázatúak lesznek.

— (*A színházi képezde*) vizsgái után a drámai növendékek közül: Vahot Mari, Gózon Ida, Bogdanovics, Jeney Korn., Dulka és Muzits k. asszonyokat emelik ki, mint figyelemreméltó és reményekre jogosító tehetségeket.

— (*A ragadozó állatok statisztikája Erdélyben.*) Erdélyben az 1865 közigazgatási évben 180 medve és medvebocs, 257 vén farkas és 128 farkaskölyök, összesen 575 ragadozó állat ejtetett el, s ezekből a járuléki alapból jutalomképp közel 3000 forint fizettek ki.

— (*Egy háromszobás kertő lakó*), konyha, éléskamra, s a többi hozzátartozóval, igen alkalmas és egészséges helyen, az egész idényre, előnyös feltételek alatt kiadó. Tudakozódhatni iránta lapunk szerkesztőségénél.

— (*Hibaigazgatás*). Mult számunk tartalomjegyzékében a „II. Rákóczy végrendelete“ közlőjeül Tanács Mihály van említve Thaly Kálmán helyett. A tévedés oka, mert azon számban T. M-től is volt egy közlemény, melyet később térhírány miatt ki kellett venni.

Irodalom.

— (*Horvák János „Keckeméti-város történetének“*) oklevél-tárral ellátott 4-dik kötete is megjelent, mely nagybessell munká több mint 800 darab oklevelet is foglal magában. E könyv is, mint elődei, Keckeméten jelent meg s ára 2 ft.

(Folytatás a túoldalón.)

Zeneművek.

— *(Részletileg és téves műterjedésben)* közelebb következő zeneművek jelentek meg:

1. „*Dalok és énekek Magyarországon*”, 40 eredeti magyar dal, melyeket már azelőtt is bekieltek; zongorára alkalmazta Kórányi Kornél. Ára egy kötetnek 3 ft. Hogy mennyire kedveli a magyar közönség e dalokat, mutatja az, hogy most már második kiadásban jelentek meg.

2. „*Lebe Wohl!*”, melodikus szarcsomény; zongorára szerző és Potocsky grófnak ajánlotta Paula Lipót. Ára?

3. „*Pastoralle*”, Haszelnél. Két kére, zongorára. Ára 50 kr.

4. „*Procedendo, Courante, Salsabanda et Tempo di Minuto*”, Bach Beátaentől; játsza Schumann asszony. Zongorára, két kére, Ára 50 kr.

5. „*Hajó-egyelmi sábes polka*”, Zongorára szerző gr. Széchenyi Ödön. Ára 50 kr.

6. „*Bachoven szimfóniai négy kére*” zongorára alkalmazta Mosonyi Mihály; Ára az egy füzetet képező 1-ös szimfóniának 1 ft. 20 kr. — Az összes, szám szerint 9 szimfónia előfűzés után csak 10 ft., s a ki a pénzt egyszerre küldi be, annak számára a kiadók böjmentesen küldik meg a füzeteket.

Szerkesztői üzenetek.

— *Nagy-Bányára*: L. Gy.-nak. A bossorkányperben hozott ítéletet alkalmaslag magunk közöljük; a többi átadjuk T. K.-nak, a ki ezen korra vonatkozó minden adatot szorgalmasan gyűjt.

— *Sz. Fehérvárra*: D. K.-nak. Helyes.

— *Gyöngyösrre*: Cs. P.-nak. Kissé sok tért foglal el, de rajzok nekünk idejében tán megvárkozik veled.

— *Kassára*: H. A.-nak; *Pesten*: B. J.-nak, S. J.-nak, V. B.-nak, T. D.-nek. A küldött versek nem jők.

— *Ér. Topolcánra*: B. K.-nak. Hiszszük, hogy válaszuk kézhez jutott.

— *S. A. Ujhelyre*: W. J.-nak. Nem vagyunk fölhatalmazva azt a borítékon kinyomatni; azonban ha címét megkaphatjuk, magán levélben szívesen tudatjuk azt.

— *Bécsbe*, Theresianum-utca 27. A képeket s leírásokat örömmel vettük; azonban kérjük velünk tudatni, mily időből való a sz-ki rom rajza, mert ha nem csalódunk, mi ennek már omlatagabb képét is látuk, már pedig nálunk a romokat nem igen szokás restaurálni.

— *Párisba*: Ezen számba már nem fért, minthogy annak befejezésekor érkezett; de tárgyal nem olyan, melyek szoros időhöz lennének kötve. Az óhajtott küldemény talán lapunkkal egyidejűleg jut késbe.

— *Debrecenbe*: Sz. T. Egyik kérdésére már e számban a felelet; a másokra szintén megjön annak idején.

— *Szombategyre*: Meghírlátásukhoz nem foghatni, míg az eredeti román szöveg nincs kéznél. Az újabbak a többiekhez lesznek csatolva.

— „*As ég*, — *A rab*, — *Oly nehéz a fájdalom* — s *Az adós*” című versek egyikét sem adjuk ki.

— *Oroszvárra*: G. V.-nak. Nem maradnak véka alatt.

— *Temesvárra*: K. P.-nek. Az érdekes útleírás folytatását is szívesen fogadjuk az ígért rajzzal együtt.

— *Miskolcra*: B. S.-nak. Van némi hiány benne, de az illető szakember tán helyrehozza.

— *Tétre*: K. S.-nak. A 9-dik számban van „*Napkorra*” cím alatt.

— *N. Kendre*: Nagyon sajnáljuk, hogy kezdők iránt sem lehetünk elnézők; egyébiránt mi nem azt keressük, hogy „*ki*”, hanem „*mit*” ir.

A kiadóhivatal üzenetei.

— *Úngedarra*: D. J. Az első számmal már nem szolgálhatunk. — *Maros-Vásárhelyre*: F. K. K. Talán később lehet; most már nem áll hatalmunkban. — *K. K. Dorosmárra*: M. S. Nem értjük tisztán a panaszt; ha postán nem, tehát mily uton érkeztek eddig a lapok?

Előfizetési felhívás

„HAZÁNK S KÜLFÖLD”

című ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti

KÉPES HETILAPRA.

Évnegyedre csak 1 forint 50 kr.

Ez idejű jutalomképünk, költséges színes nyomtatban Madarász Viktor muzeumi kitünő szép festménye után készült s Frangepán és Zrinyinek a bécsújhelyi börtönben utolsó találkozását ábrázolja. E kép nagyságára a múltévi „*Dobozi*”-nak párja, s oly szép leendő, hogy biztosan várhatjuk e tekintetben legtekintélyesebb lapjaink elismerését.

„Zrinyi és Frangepán”

vagyis most már munkában levő ez idejű jutalomképünket minden egész éves előfizetőnk megkapja (a 30 kr. csomagolási és bályegilleték beküldése után), s féléves vagy negyedéves előfizetőink is, ha már előfizetéseiket egész évre kiegészítették s a 30 krt is beküldötték.

Tavalyi „*Dobozi*” című színes nyomatu jutalomképünket előfizetőink kedvezményképp 1 frt s 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett megkaphatják.

Előfizetési feltételek:

Apriltól—december végéig háromnegyedévre . . . . . 4 frt 50 kr.
 April—szeptemberi félévre . . . . . 3 „ — „

April—juniusi évnegyedre . . . . . 1 frt 50 kr.
 A kép csomagolási díja . . . . . „ 30 „

Pest, március 16. 1866.

Szokoly Viktor,
 a „HAZÁNK S KÜLFÖLD” szerkesztője.

Emich Gusztáv,
 m. akad. nyomd., a „HAZÁNK S KÜLFÖLD” kiadója.

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Magyar Bazar” april—juniusi folyamára.